

Сулейман-Стальский райондин общественно-политический газет
1931-йисалай ақытзава

КУЪРРЕДИН ХАБАРАР

№19 (26386)

Жуьма, 8-май, 2020-йис
Газет гыфтада садра ақытзава.
Маса гунин кымет азадды я

«Сулейман-Стальский район» муниципальный райондин Кьил Н. Абдулмуталибован ТЕБРИК

Гуьрметду районгьлияр!

Вири уьлкведин миллионради инсанри хьыз, чи райондин агьалийрини 9-Майдиз кьетлен гьалаба кваз, риклера еке дамах ва гьа са вахтунда арадал хкиз тежер хейлин магьрумвилери гайи туькьувал аваз чун патал виридалайни ишигьлу ва багьа сувар - Ватандин Чехи дяведа Гъалиб хьунин Югь, Ватандин аслу туширвал патал чи халкьди авур эбеди кьегьалвилерин зурбавал кьалурзавай Югь кьейдзава.

75 йисан идалай вилик, 1945-йисан майдиз, чи Ватандин тарихда виридалайни жанлу ва бедбахтвилин чинрикай сад ақыл хьана. Гъалибвилех финин рехь яргалди давам хьана. Фашизмдиз акси яз 1418 юкьзун ийфиз кьиле фейи дяведи гьар са хизандиз, гьар са агьалидиз курвилер гьана, абур багьрийрикай, мукьва-кьилийрикай магьрумна. И дяведи гзафбурун кьисметар маса патахь элкьурна. Амма гъалибвилех финин рехь инсанрин кьуватар ва руьгь а чьалалди такур тегьерда хкаждайдини хьана.

И суварин юкьз чна кьил рехи хьанвай ветеранриз мад сеферда гуьрмет ийизва, чи Ватандин азадвал ва аслу туширвал патал чпин чанар кьурбанд авур ксарин экуь кьаматар, кьил агьузна икрам авуналди, рикел хкизва, далу патан зегьметчийриз чухсагул дугьзува.

За Ватандин Чехи дяведин ва зегьметдин фронтдин ветеранриз, чи райондин вири агьалийриз Чехи Гъалибвилин Югь риклин сидкьидай

Советрин уьлкведин кьушунар патал виридалайни еке имтиган Ватандин Чехи дяве хьана. Яру Армиядихь галаз Ватан хуьз вири халкьни кьарагьнай.

Луьгун лазим я хьы, советрин инсанри гьакьисагьвилелди члугур зегьметдини туьгьунихь кьван яракьламиш хьанвай немсерин кьушунар куклваруниз куьмек гана. Армия недай-хьавадай шейэралди, парталралди, дяведин суьрсетдалди таьминарунихь гъалибвал кьазанмишунин карда еке метлеб хьана. И важиблу кардик Кьасумхуьруьн (Сулейман-Стальский) райондин агьалийрини чпелай алакьдай пай кутуна.

Дяве башламиш хьайи лап гьа сифте йикьара чи инсанрин ватанперевилдин руьгь хкаж хьана. Райондин хуьрера кьиле фейи собранийрал ва митинграл агьасакьлари ва жегьлири, итимири ва дишегьлири, коммунистри ва беспартийныйири са стлал иви кумай кьван гагда немсерин фашистрин чапунчийрихь галаз женг члугвада лагьана кьин кьуна. И собранийрал ва митинграл гзаф вахтара абурун иштиракчийри чеб гуьгьуьллуаказ фронтдиз ракуьрунин гьакьиндай арзар гана, недай-хьавадай суьрсет, чими ва маса шейэр фронтдиз рекье твадайти хиве кьуна. Вири халкьдин гьерекагда Кьасумхуьруьн райондин агьалийрини еке ашкьи-гьевес аваз иштиракна.

ИкI, 1942-йисан 24-августдиз райисполкомдин заседанидал ДАССР-дин СНК-дин ва ВКП(б)-дин «Эвакуированвай 600 хизан кьабулунин гьакьиндай» месэладиз килигна ва абуркай 50 хизан Герейханован тварунихь галай совхозда, 50 хизан Хпуьхьрин мяденра ва амай 500 хизан райондин колхозри кьабулна.

«Дагьустандин колхозник» твар алай танкарин колонна патал чи районгьлий-

Кьасумхуьруьн районди - фронтдиз

ри 362 агьзур манат кьватна рекье туна, гьа гьисабдай:

- «Коммуна» колхоздин колхозчийри - 20 агьзур, колхоздин председатель Тажибова 1000, парторганизациядин секретарь Алиниседа 1000 манат;
- «Октябрдин 25 йис» колхозди - 19 агьзур, колхоздин председатель Кьазиди - 2000 манат;
- «Победа» колхозди - 25600 манат;
- Асалдхуьруьн «Дагьустандин правда» колхозди - 8 агьзур, председатель Мамедов Алимурзеди - 1000 манат;
- Татарханд хуьруьн колхозникри - 26562 манат;
- Агьастларин хуьруьн Советдин векилри 4560 манат, Стлал Сулейманан тварунихь галай колхоздин председатель Талибова 2000 манат.

Районгьлийрин ва идарайрин работникри Советрин Союздин Игит Мегьмед Гьажиеван тварунихь галай бронемашин туькьуьрун патални 57962 манат кьватна рекье туна, гьа гьисабдай яз:

- Ленинан тварунихь галай колхозди - 6000 манат;
- Энгельсан - 5000 манат;
- Дзержинскийдин - 5000 манат;
- Бауманан - 3500 манат;
- Алкьвалдрин - 1100 манат;
- Векьелрин - 1470 манат;
- Маяковскийдин - 3560 манат;
- Райфодин работникри - 824 манат.

Райондин агьалийри фронтвоикар патал сар, хьичикьар, кавалар, агьзурралди сун гуьлуьтар ва бегьлеяр, кьилдин ксарин савкьатар авай посылкаар рекье туна. ИкI, Яру Армиядин аскерар патал чими шейэр кьватлуни гьакьиндай радиолай ван хьайила, Агьа Стларин хуьруьн Советдиз эвेलни-эвел Дагьустандин халкьдин шайр Стлал Сулейма-

нан юлдаш Айна, хва Мирзеюсуф атана. Абуру оборонадин фондуниз 4 кг. сар, 5 жигет, литинин чекмеяр, 2 жуьт кланкай алуькдай паргалар, шинель, сун перем, фуфайка ва маса шейэр вугана.

Дяведин агьур имтигьанри уьлкведин вири халкьар сад тир хизанда мад-

нни тупламишна. И кардин гьакьиндай далу патан зегьметчийри фашистрин зулумар акур чпин вахаризни стхайриз гайи куьмекди ачухдаказ шагьидвалзава. Куьмекарни гьар жуьрединбур тир: махсус фонд тешкилун, тадаракар, эцигунардай материалар, партийный, советрин ва майишатдин кадрияр рекье тун...

1943-йисан гагфариз фашистрин чапунчийрикай азад хьувунвай колхозар патал оборонадин жигьетдай куьмекдин гектарар цун патал чи республикадин рабочий классди ва колхозчи лежберри пландиль алава яз 1000 гектарда магьсулар цун кьетна. И кампаниядик фабрикайрин ва заводдин, МТС-рин механи-

затарар еке ашкьи аваз эчелна. Абурун жергедай яз Кьасумхуьруьн консервирдай заводдин ва МТС-дин механизаторри са шумуд йикьан кьене 150 гектар чил гьална гьазурна. Месела, МТС-дин механизатор А.Устаева вичиз ганвай асул ташпуругь тамамарайдалай гуьгьуьниз азад хьувунвай чьайрин колхозар патал гьар юкьз 1,5-2 гектар чил кьарагьариз хьана.

Ватан хуьзвай армиядин ва флотдин женгинин кьудратлувал таьминарун патал дяведин цийи техника гьазурдай пуларни гуьгьуьллуаказ кьватна. Райондин зегьметчийри Шамилан тварунихь галай танкарин колоннадиз 984887 манат, «Дагьустандин пионер» твар алай дяведин самолет туькьуьрун патал 56727 манат пул (и пул асул гьисабдай яз пионерри ва школьникри гана), Советрин Союздин Игит В. Эмирован тварунихь галай авиаэскадрильядин фондуниз 2112798 манат пул гана. И рекьемри Кьасумхуьруьн райондин агьалийри женгинин техника яратмишуник гьихьтин еке пай кутунатла шагьидвалзава. Гуькуматди марифатдинни политикандин ихьтин гуьжу гьерекадиз еке кьимет гана. А члавуз райондин зегьметчийрин тварунихь И.В.Сталинан патай чухсагуьлдин телеграммаяр атана.

Гьа икI, еке развилелди кьейд ийиз жеда хьы, Кьасумхуьруьн райондин агьалийри Ватандин Чехи дяведин фронтра кьегьалвилер кьалурна, далу патани зегьметчийри гьакьисагьвилелди зегьмет члугуна.

Хазран Кьасумов

Чехи Гъалибвиллин - 75 йис

Берлиндал гъужумун

Ватандин Чехи даяедин эхиримжи кызгын женгер Берлин патал кыле фена. Стратегиядин жигъетдай еке важибулвал авай и къати ягъуна Яру Армияда Германиядин меркез къуна, Ватандин Чехи ва Дубнядин къвед лагъай даяеяр гъалибвилелди акъалтларна.

23 юкюз - 1945-йисан 16-апрелдилай 8-майдалди - давам хъайн женгера советрин къушунар 220 километрдин мензилди рагъакИдай терефдихъ фена. И серенжемдин сергъятра аваз Штеттинско-Ростокский, Зеловско-Берлинский, Котбус-Потсдамский, Штремберг-Торгауский ва Бранденбургско-Рагеновский терефрихъ женгер кыле тухвана.

1945-йисан сифте кылерай советрин къушунар Германиядин центральный районриг агакынавай, Берлинди мукъва жез 60-70 километрдин мензил амай. Душмандин меркез советрин къушунрин гыле гъат тавун ва ам хуьн патал чпин къушунар танкарин «Центр», «Висла», гъвадин «Рейх» армиярин гужлу къуватралди мягкемарнай.

Лагъана къанда, женгер кыле тухузвай чкайра гъаф вацар, тавар, къаналар, вирер авай. Душмандин ихътин шартларикай менфят къачуна, оборонадин мягкемар сенгерар тукъубуравай. Амма гъаф чалишишвилер авунатани, фашистривай гъалибвиллин къаст рикле авай Яру Армиядин аскерин хура акъвазиз хъанач, советрин къушунри душман чпин ерийрал тергна.

Гъужумрин къилин макъсад, Берлиндин терефдихъ галай душмандин къушунар тергна, Германиядин меркез къуна, Эльба вацаллай элячИна, союзникрин армиярихъ галаз алакьалу хуьн тир. И гъужум кылиз акъудунал Верховный Главнокомандованидин ставкади 1 ва 2-Белорусский, 1-Украинский фронтар, Балтийский флотдин къуватрин са пай, гъвадин 18-армия, Днепрдин военный флотилия - вили санлай 2,5 миллион аскер, 41600 туп ва миномет, 6300 танк ва САУ, 8400 самолет желбна.

Белорусский 1-фронтдин везифа ирид армиядин къуватралди Одер вацал алай Кюстрадин плацдармдилай къилин гъужум тешкилна, Берлин къуна, 12-15 йикъан вахтунда Эльба вацал экъеълун тир. 1-Украинский фронтдин вилик, Нейсе вацал алай Душмандин къушунрин сенгерар къатИна, 1-Белорусский фронтди Германиядин меркез къун патал куьмек гуьнин везифа эцигнавай.

Советрин къушунри фашистар терг авуьнин гъужум агалкъунралди башламишна ва абур сенгерин къвед лагъай жергедал агакына. Душмандин мягкемарнавай къуватри и ягъуна лап къевелай акъвал къалуьна. Фронтдин вили майданра къати женгер кыле физвай. Зеловский тепперал тешкилнавай сенгердал чир артиллериядин къуватригъ гуж акъалтлариз жезвачир. Ида советрин къушунрин вилик эцигнавай везифа къиллиз акъат тавунин хаталувал арадал гъызвай.

Ихътин гъал акур Маршал Жукова гвардиядин танкарин 1 ва 2- армияр немсерин къушунрихъ галаз кыле физвай къати женгериз желб авун къетИна. Душмандин акъвал къалуьнавай шартлар чир къушунар танкарин армияралди мягкемарун важибул тир. Немсерин командованиди асул метлеб авай Зеловский теппериз гъаф фикир гузвай. Абур хуьн патал фашистри чпин къилин частар ракъурнавай. 1-Белорусский фронтди 17-апрелдин йифизин юкюз душмандихъ галаз кызгын женгер кыле тухвана. 18-апрелдин пакамахъ, гъвадин 16 ва 18-армиярин куьмекни галаз, чир танкарин частари Зеловский теппер къуна. Душмандихъ галаз агалкъунралди, дрибашвилелди кыле тухвай къати женгер чир къушунри Берлиндал гъужумдай мумкинвал гана.

И женгера советрин къушунри немсерин къуд дивизиядик акагъзавай 80 процент аскерар, саки вили техника тергна. Чир къушунрин арадани еке телефвилер хъана, анжах танкарикайни ва САУ-рикай 727 хатна.

26-апрелди Берлин къуьнин эхиримжи гъужум башламиш хъана. И серенжемда советрин къушунрин везифа меркез элькьена хуьзвай душмандин къушунар тергна, Берлин къун тир. Гитлера гъеле 22-апрелди 12-армияди эхиримжи такъатралди Берлин хуьнин буйругъ гана. Амма адан мурадлар кылиз акъатна.

Берлин патал женгера советрин къушунри алагай вили йисара къватлай тежрибадал амал авуна. Немсерин меркез патал женгер аскерин чехи къуватри, гъаф техникади иштиракналди тарихда гъатнава. И терефда кыле феи ягъуна кьве патайни 2,5 миллион касди иштиракна, 50 агъзур туп ва миномет, 8 агъзур танк, 9 агъзурдалай виниз самолетар ишлемишна.

Нетижада Яру Армиядин къушунри къуларай игитвилери ва даяе тухунин жигъетдай къилин дережадин бажарагъ авай советрин командованидин алахуьни са куьруь вахтунда Берлиндин операция гъалибвилелди кылиз акъуддай мумкинвал гана, Гитлеран армия тамавилелди тергна. 1945-йисан 2-майди генерал Вейдлинг кыле аваз Берлиндин 70 агъзур касдикай ибарат гарнизонди чеб есирвиллиз вугана.

Берлин патал женгера советрин къушунри душмандин пияда 70, танкарин 12, моторизоватнавай 11 дивизия, къилдин 10 бригада, къилдин 31 полк, къилдин 12 батальон ва даяедин 2 школа тергна. Немсерин 480 агъзур аскерни офицер есирвиллиз къачуна, 1150 танк, 11000 туп, 4150 самолет къуна.

Советрин къушунрикай 274184 аскер телеф, 2108 туп ва миномет, 1997 танк, 917 самолет терг хъана. 1945-йисан 8-майди нацист Деница регъбервал гузвай фашистрин 3-рейхдин гъукумат чеб кълик акатуьнин актунал къул члугуьниз мажбур хъана. Рейхстагалди Советрин Союздин Чехи Гъалибвиллин Яру Пайдах хъажна.

Ватандин Берлин патал къати женгера гъалибвал къазанмишай чир аскериз, офицериз еке къмет гана. И гъужумра къуларай уькьемвилей, вилгьемвилей, даяе тухунин устадилей къушунрин 187 соединение ва часть "Берлинский" тварциз лайихлу хъана. СССР-дин Верховный Советдин Президиумдин 1945-йисан 9-июндин Указдалди «Берлин къачунай» медаль таяйна. И медалди советрин 1082 агъзур аскер къейдна.

Гъазурайди - Асият Мирзалева

РЕИ ГУН

1945-йисан 8-майдин йиф. Залдиз Советрин Союздин маршал Г. К. Жуков, Британиядин авиациядин къилин маршал Артур В.Теддер, генерал Спаатс, адмирал Гаррольд Бэрроу, генерал Делатр де Тассини ва Советрин Союздин, США-дин, Англиядин, Франциядин делегациядин членар гъахъзава.

Тарихдин метлеб авай заседание башламиш жезва. - За немсерин къилин командованидин векилриз, - яваш сесиналди лугъзва маршал Жукова, - столдин патав атуьн ва инал актунал къул члугун теклифзава.

Кейгель къарагъна ва столдин патав къевезва. Адан чинал инлай-анлай яру глехвер ала. Амма вилер накъвари къежирнава. Столдихъ ацукъна, ада рей гуьнин гъакындай актунал къул члугъзава, вили экземпляррал. И документдал чпин къулар гъакИни адмирал фон Фридебурга, генерал полковник Штумпфани эцигна.

Вили и къвалх гъаф секундаказ, са гафни лугъун тийиз, кыле физва. Гафар лазимни авач. Герек вили гафар Красный Армияди ва чир союзникрин армияри лагъанва. Гила им са шартИни, са рахуьни алачиз рей гуьн я. Немсерин векилри, кисна, къулар члугуна.

Ахла актунал къулар маршал Жукова ва авиациядин къилин маршал А.Теддера члугуна. Ингъе и важибул документдал шагъидрини - генерал Спаатса ва Франциядин делегациядин векил генерал Тассинидини чпин къулар эцигна. Даяе къуьт хъана. Советрин Союздин маршал Жукова Теддеран, Спаатсга ва союзникрин мукъуь генералрини гъилер къуна.

Гъалибвал! Кье инсанятдивай азаддиз нефес къачуз жеда. Кье мад тупарай язамач. (Советрин Информбюродин малуматдай)

Фронтдин пуд пипен кагъзар

Ватандин Чехи даяедин вакияйрин гъакындай рикел аламуькун вахтунивай чир зигъиндай акъудиз жедач. Вучиз лагъайтла, ядигар яз хуьзвай ва неспирилай неспирал агакьарзавай ам асирра амуькда.

Ватандин Чехи даяедин цдай галуьк тавур, фронтдиз буба, хва, стха тефей хизан белки авач жеда. Абуру гъар сада фронтдай къвализ кагъзар къхъиз хъана.

Солдатрин кагъаз чарар. Са вахтара абур гъикъван риклерик теспачавал кваз вили хуьдай! Абур хтайла гъикъван ишедай! Кагъзар - абур чир хазина я. Абура женгер кыле физвай гъал, къиникын тлал, гъалиб хуьнин къаст ава. Абурай чир тарих, чир халкъдин тлал, игитвал акъазва.

Фронтдин чарар... На лугъуда, абурукай къени, виликдай хъиз, барутдин ва гумдин ни къевезва, вахтун хъипи ранг янавай а чарар къени чаз къадарсуз багъа я.

Абур чна мукъаятдиз ва риклик теспачавал кваз гыле къазва. Абур чна эбеди яз чир риклера хуьзва.

Гила чна куь фикирди даяедин йисара фронтдай къасумхуьруь районгълийриз хтай са шумуд чар гъызва.

1. «Къасумхуьруь райондин вили зегъметчириз зун куь райондин зегъметчиридин депутат младший лейтенант Мурадханов Цимиханан патай кьез красноармейский саламар ракъурзава.

За ноябрдин 30 далай душмандихъ галаз даяеда уьткъемдаказ женг члугъзава. Зир чандик са стлал иви кумай къван Ватан патал, чир азадвал патал душмандихъ галаз эркевилелди даяе авуна германиядин гитлеровский пехъи хъанвай фашистар терг ийидалди хцидаказ акъвазна красноармейский Чехи везифа кардалди кыле тухуда.

Къуне вили зегъметчири гъарда вич алай постунал мадни хъсандиз къвалах авуна чир далу пата мадни Чехи тир девлетар къазанмишуналди, уьткъе хуьнин къуватар мадни гужлу авуна, ватандин даяедин йикъара цийи - цийи агалкъунар къазанмишун лазим я.

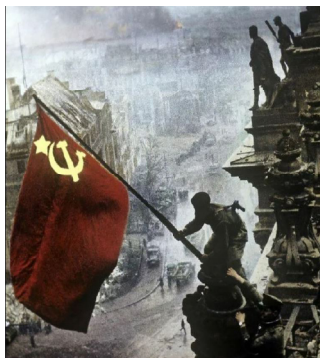
Младший лейтенант Мурадханов Цимихан»

2. «Герекатзавай Красный Армиядай вили райондин колхозникриз зун красноармеец Алагъкулиев Шегъмерданан патай чар.

Гитлеровский пехъи кицлери чин азад Ватандал вегъена, чахъ галаз даяе физ 6 вацар агакьзава. Чна красноармейский, гитлеровский чапунчиар терг авуьнин женгера игитвилелди, къанажагъсузвилелди, эркевилелди гъар са минутда хцидаказ акъвазна душмансуз гъалда куьлар авуналди фронтда зурба тир гъалибвилер къазанмишзава. Чун гъахъ я! Гъалибвал чир пата жеда! Чахъ Сталин гала, чун гъалиб жеда! Яшамышрай Сталин!

Каганович колхоздин виликан бригадир, гьерекатзавай армиядин боец Алагъкулиев Шегъмердан»

Гъазурайди - Х. Къасумов.

Чехи Гъалибвиллин - 75 ийс

Орденрин сагъиб

Ватандин Чехи дяведин иштиракчи Гъажимагъамед Къазимагъамедов 1920-йисуз Агъа Стлалдал кесиб Къазимагъамедан хизанда дидедиз хъана. 1938-йисуз ада хайи хуьре 7-класс, 1940-йисузни Къасумхуьрел 10 -класс куьтягъна. 1939-йисуз ВЛКСМ-дин жергейриз гъахай жегъил гададиз 1940-йисан октябрдин вацра армияда къуллугъ ийиз эвер гана. Хъсан къатлунар авай, зиринг гада тир ам Азербайжан ССР-дин Кцлар шегъерда авай гъвечи составдин офицервиллин командирар гъазурдай 406-учебный полкуниз рекъе туна. 6 вацра ана Къалайдалай гуьгъуьниз жегъил аскер къуллугъун давамариз Гуржистандин Махарадзе шегъерда авай 121-горно-стрелковый полкуниз аькатна.

Дуьньядин гъалар кызгъин хуьнихъ галаз алакълу яз ада къуллугъзавай рота Батуми шегъердиз рекъе туна. 1941-йисан февралдин вацра командованиди ам Телавидин военно-пехотный училищедиз рекъе туна. Училище вахтундилай вилик ва лап хъсан къиметралди аькълтларай ам лейтенантвиллин чин гуниз лайихлу хъана

Ватандин Чехи дяве башламыш хуьнихъ галаз алакълу яз жегъил офицер Къаякент районада авай 317-стрелковый дивизиядин 761- стрелковый полкуниз рекъе туна.

1942-йисуз немсерин командованиди Кавказдал ва Сталинграддал гъужум авун тешкилна. Гъажимагъамед Къазимагъамедова къуллугъзавай 761-стрелковый полк Кеферпатан Осетиядин Беслан шегъердиз рекъе туна. Ина жегъил лейтенант 9-стрелковый ротадин командирвиле тайинарна, Заманкул хуьруьн сергъятда адан ротадиз 6 вацра женгинин сенгерар хвена. Вириди сад хъиз женг члугуналди, абур Орджоникидзе шегъердин кланихъ душмандин хура аькьвазна. Адан ротадин иштираквални аваз 1943-йисуз Кеферпатан Осетия, Ингушетия, Кабардино-Балкария немсерин фашистрикай азад хъуьна, абуроз Дагъустандин ва Бакудин нафтладин мьденар къадай мумкинвал ганач. Гъ Къазимагъамедован ротадиз Новоалександровск шегъер азад авун къетген вакъиа хъана. Ана кыле феи къати ягъуна ротадин командирдал залан хер хъана. Женгера къалурай вилегъвилерай ва игитвилай азад вахтундилай вилик старший лейтенантвиллин чин гана. Госпиталда сагъламвал мягъкемар хъувурдалай гуьгъуьниз Къазимагъамедов Гъажимагъамед 324-стрелковый полкуниз рекъе туна. Ада Ростов ва Таганрог шегъер азад авунин къати женгера иштиракна. Ина ам капитандин чин гуниз лайихлу хъана.

1943-йисан октябрдин вацра ротадин командирди, 1-Украинский фронтдин гвардиядин танковый 3-армиядин жергеира аваз, Украина, Львов, Киев ва Перемышль шегъерар азад хъувунин, 1944-йисан июндиз душмандин Бродский группировка гъалкъада тунин, 17 агъзур кас фашистар есирда къунин женгера иштиракна. ПТР-дин ротадин командир яз ада а члавуз кьве сеферда Советрин Союздин Игит полковник И. М. Якубовскийди регъбервал гуьвэри бригадала къуллугъна, гвардиядин танковый 91-бригададик кваз, ам Висла ва Одер вацларилай элячйна.

Ада Польша азад хъувунин женгерани иштиракна ва адал 3-сеферда хер хъана. Ярославль шегъердин госпиталда хер сагъар хъувурдалай гуьгъуьниз ада гвардейский танковый 3-армиядин десантно-танковый ротадиз регъбервал гуз хъана. Женгера къалурай къегъалвилерай ротадин командирдиз Ватандин дяведин 1-дережадин орден гана. 1945-йисан майдиз чи къушурни Берлин шегъер къачуна.

Рейхстагдин цлал дирибаш командирди ихътин гафар хъена: *"Дагъустандай Берлиндиз къван феи гвардиядин капитан Къазимагъамедов Гъ..."*

1945-йисан 6-майдиз Берлинда немсерин гарнизонди рей гана, лезгиндин ротадиз, 2-гвардейский танковый армиядин жергеира аваз, Прага шегъер немсерин фашистрикай азад авуна. Гъа иналди ада вичин яргъалди тир женгинин рехъ аькълтларна.

1945-йисан июлдиз Гъ. Къазимагъамедов Келун давамарун патал Тамбовдин высший офицерский школадиз рекъе туна. Гуьгъуьнлай дяведин ветеранди хайи хуьруьн юкъван школада саки 40 йисуз муаллим-военрук яз къвалахна, аькълтзавай несилдиз аскервиллин ватанпересвиллин тербия гуьнни жигъетдай хуьре, районада ва адалайни къеце еке къвалах тухвана.

Абидин Камилев
Шикилда: Гъ. Къазимагъамедов

Дяведин йисарин къарарар

Халкъдин депутатрин Къасумхуьруьн райсоветдин ва ВКП(б)-дин райкомдин бюродин къарар. 1942-йисан 24-август.

Эвакуироватнавай 600 хизан къабулун патал 1942-йисан 24-августдиз ДАССР-дин СНК-дин ва ВКП(б)-дин Обкомдин телеграммдин гъаькьндай.

Халкъдин депутатрин райсоветдин исполкомди ва ВКП(б)-дин РК-ди къарар къабулзава:

1. ДАССР-дин СНК-дин ва ВКП(б) телеграмма руководствомиз ва тамамаруниз къабулин.

2. Эвакуироватнавай хизанар аьуькарин:

- 50 хизан Герейханован тлварунихъ

галай совхозда;

- 50 хизан Хпукъка (къванцин цивин хкуддай мяденда);

- амай 500 хизан райондин амай колхозра (список гала).

3. Эвакуироватнавай хизанар Белиждин станциядал къабулун ва колхозриз агаькарун патал райисполкомдин векилар яз Женетханов ва Гъаниев тайинарн.

4. Колхозрин ва хуьрерин председателар, сифтегъан партийный организациярин секретарар эвакуироватнавай бур чкайрал агаькарун, абуроз рекъе тлун гун ва чкайрал лизим тир шартлар яратмишун, абуроз сифте нубатда къвалахар гун таъминариз маж-

Агъа-Макъай тир Игит

Ватандин Чехи дяведин иштиракчи Давид Бутковскийди вичи къуллугъ авур 1-Украинадин фронтдин 13-армиядин 6-гвардейский дивизиядин Игитрикай (абур 67 кас ава) очеркар, поэмар хъенва. Москваци фронтвикди – писателди Агъа-Макъарин хуьрай фронтдиз феи, женгера къегъалвилер къалурай Мустафа Набиевакй «Агъа-Макъай тир Игит» чехи поэма хъена, ада лезги хил, вичин женгинин юлдашдал дамахвава. «Аферин хва! Игитвиллин, тлварциз хас я гъунарар ви...» - хъизва поэмада.

Мустафа Набиеван къегъалвилерикай Давид Бутковскийди «Советское Полесье» газетдиз аькатай «Шпраттаудин патав йифен женг» очеркдани суьгъбетзава.

Ватандин Чехи дяведин йисара къалурай къегъалвилерай 1945-йисан февралдин вацра 6-дивизиядин штабдин начальникдин куьмекчи капитан М. Набиеван Советрин Союздин Игитвиллин тлвар гун патал документарни гъазурнай. Гъа документар къвахънани, я тахайтла архивда арани, иалум туш. Чи районгъли Игитвиллин тлвар гуниз къалурай женгиникай Мустафа Набиева са шумуд журналистриз ихтилатнай.

«...Февралдин къай авай са юкъуз чи батарея, 42 аскерни офицерар, 12 туп гъаз са машин разведчикарни галаз Одер вацлун рагъаклндай патаз эькьчна. Шпроттау хуьруьн рагъэькьчлдай патахай, Герлиц шегъердивай са акъван яргъа тушиз, сенгерар къуна. Гарун регъверин патав хъиз чна гуьзчивиллин пункт эьигнавай. Душмандин тупарай гуьлле гун себеб яз, Одер вацлун чалпа пата амай частаривай чи батарея къакъатнавай. Тупунин гуьлле дуьз расалмиш хуьникди чи алакълан пункт члур хъана. Полкунин штабдихъ галаз алакъа аманчир. Йиф алуькна. Хуьруьз танкар, машинар къевезвай моторрин ван-сес агаькьзавай чав. Ибур нинбур ятла чирун четин тушир. И кар за зи хивез къачуна. Акуна заз ибур душмандин танкар тирди. За танкар ягъуьнин буйругъ гана. Сад, къвед, мад са «Тигр» танкара цлай къуна. И дяве йифен вахтунда кыле физвайди тир. Акуна заз, немсер, гъилер хъажна, са-сад чи вилик къевезва... Пакаман къилий акуна хъи, чна женг члугур чкадал душмандин канвай 11 танк ва 6 худда амайбур алай, 36 солдатни офицер есирда къунвай».

Им хура асландин рикл авай агъмакъави, офицер-разведчик Мустафа Набиеван вилегъвилер къалурузавай анжах са женг я. Низ чиди ихътин женгера дяведин йисара ада гъикъван иштиракнагъа, душмандин аскерарни офицерар, танкарни женгинин тупар тернагъа?!

Мадни, хурудал гъед хъайитла Игит жез, гъед тахайтла, Игит тежез туш хъи. Мустафа Набиев халис Игит я, Эседринни Аразрин, Гъасретринни Валентинрин жергеда авай.

... Мустафа Агъавич Набиев 1917-йисуз Агъа-Макъарин хуьре дидедиз хъана. Ада Куьрагърин интернатда, Махачкъалада техникумда Къелна, Каспийскда заводда къвалахна.

Армиядиз эвер гайила М. Набиева Буйнакскдин военно-пехотный училище аькълтларна. 40-армиядин жергеира аваз взводдин командир, танкариз акси артиллериядин полкунин штабдин начальникдин куьмекчи яз Курскдин, гъаклни Днепр ва Висла вацларилай элячдай, Киев, Житомир, Новгород азаддай ва маса женгера иштиракна. Капитан Набиеван женгерин рехъ Прага шегъерда куьтягъ хъана.

Фронтда къалурай къегъалвилерай Мустафа Набиеваз Ватандин дяведин 1 ва 2-дережайрин, Яру Гъетрен, Яру Пайдахдин, Александр Невскийдин орденар, хейлин медалар гана.

1946-йисуз Ватандиз хтай Мустафа Набиев хейлин йисара Куьрагъ, Табасаран районрин ва Дербент шегъердин военный комиссарвиле къвалахна.

Подполковник Мустафа Набиев 1998-йисуз регъметдиз фена. Адан тлвар Цийи Макъарин хуьре ва къадим Дербент шегъерда куьчейриз ганва.

Хазран Къасумов
Шикилда: М. Набиев.

бур ийин.

5. Райздравотдел юл. Ивановадал эвакуироватнавай бур Белиждай чкайрал агаькълди рекъе авайбурун сагъламвиле гуьзчивал тухун таъминарун тапшурмишин.

6. Дагпром Асланов ва Фейламазов юлдашар райисполкомдин ва райкомдин векилри истемнишайла эвакуироватнавай бур чкайрал агаькарун патал машинар гуниз мажбур ийин.

7. Эвакуироватнавай бур рекъай райисполкомдин патай комиссиядин председател Бачханов и къарар къилиз аькудун гуьзчивиллин кутуниз ва эвакуироватнавайбурун дуьмдуьз учет тухуниз мажбурин.

Вагъабов, исполкомдин председатель Капитонов, ВКП(б)-дин РК-дин секретарь

Гъазураиди Хазран Къасумов.

Зарбаф Жафаровадин утквем рикI

Цийи Макъарин хуьре, виликан «Зардиянский» совхоздин конторрадин вилик, къацу тарарин юкъва лацу къванерикай эцигнавай къакъан обелиск хжаж хъанва. Магшгур скульптор Гъейбат Гъейбатован проектдай устлар Исмаил Ших-мегъамедова эцигнавай обелискдал Зарбаф Жафаровадин шикилни алкIурнава. Адан кIанникай ихътин гафар кхъенва: «Жафарова Зарбаф. 1890-1962. «Жуван халкъ паталди вири уьмуьр гайи къегъал дишегълидин тIвар эбеди яз чи рикIера амуькъда».

... 1930-йисара Ярки дередин 50 кIвал авай КуркIурхуьре сифтедай хуьруьн майишатдин артель, гургьунилай «Правда» тIвар алаз колхоз тешкилна. Адан председателвиле Зарбаф Жафарова хъяна. Адан дурумлу зегъмет, истемешунар себеб яз дагъдин хуьре мектебни, складарни, конторарни, 300 къарамал гъакъдай фермаярни хъана, колхоздин кIвалахарни вилик фена.

Дяведилай вилик квай Йисара КуркIурхуьруьн колхоздин ва адан председатель Зарбаф Жафаровадин тIвар вири республикадиз магшгур хъана.

Ватандин Чехи дяведин четин йисара З. Жафаровади регъбервал гузвай колхозди государстводин вири планар гъамиша артухни алаз тамамар авурдалай къулуьх, колхозчийрин зегъметдин гъар са йикъаз 3-4 кило техил гуналди, жемят кашакай къутармишна.

Дяве башламишайла, КуркIурхуьряйни жегъилар фронтдиз фена. Колхозда кIвалахдай пешекаррин патахъай къитвал арадал атана. Неинки «Правда» колхозда, гъакI амай колхозрани.

Къасмухуьруьн райкомдин бюродин ва пленумдин член тир З. Жафаровадин теклифдалди 1941-йисан июлдин вацра районда колхозар патал пешекарар гъазурдай курсар ачухна. Анра 45 руша тракториствилени, 30 руша счетоводвилени пешеяр чирна.

Зарбаф Жафаровади дяведин йисара вич халис ватанперес инсан язни са шумудра къалурнай. ИкI, душман Моздокдал къван агакънавай вахт тир. Райондин партийный актив кIватI хъанвай. Активдал алай месэла сад тир: «Ленинград» танковый колоннадиз пул кIватIун.

- Юлдашар!, - лагъана Зарбаф Жафаровади вичиз хас тир зиреквилелди. - За исятда банкдиз фена, танкарин колоннадиз, зи хусни такъатрикай 30 агъзур манат гана. Ингъе кифтанци (хжажна, къалурда). За квез виридаз эвер гузва. Буюр, гъарда жуван гъиле-гъуга авайди це. Гъайиф къемир. Душман къена кIанда.

З. Жафаровадин эвер гуниз килигна гзаф юлдаши танкарин колоннадиз пул ганай. Лагъана кIанда, виликдаини З. Жафаровади оборонадин фондуниз 50 агъзур манат пул ганвай.

Валентин Эмирован авиаэскадрилья эцигдайлани Зарбаф Жафарова ва ада регъбервал гузвай колхоз вилик жергеяра хъана. ИкI, Зарбафа вичин хусни 3000 манат, ададай чешне къачуна колхозчийр тир Пакизат Рамазановади 1500 манат, Исмаил Селимова, Юсуф Бабаева ва Къази Къачаева гъарда 1800 манат пул авиаэскадрилья эцигуниз гана.

1943-йисуз республикада фронтовикрин хизанриз куьмек гунин фондуниз техил кIватIунини кIвалах кьиле физвай. Зарбаф Жафаровади вичин хизандин игътиягда авай техилдикай и фондуниз мартдин вацра 100 кг: къуьл ва 1944-йисан сентябрдин вацра 300 килограмм къуьл гана.

Са шумудра З. Жафаровади оборонадин фондуниз гуьлуьтар, бегълеяр, кве къажгъан, пуд цийин яргъан, самовар ракъурна...

Зарбаф Жафаровадин ватанпересвиле кьимет гун яз Верховный Главнокомандующий И. Сталина кве сеферда алаз чухсагъул лугъузвай телеграммаяр рахуьрна. Дагъви утквем дишегълидин яргъал йисарин гъакъисагъ зегъмет «Знак Почета» орден, кве медаль гуналди, ДАССР-дин Верховный Советдин депутатвиле хягъуналди къьидна.

Зарбаф Жафарова 1962-йисуз регъметдиз фена.

Хазран Къасумов

Шикилда: З. Жафарова (эрчи патахъай пуд лагъайди) СССР-дин ВДНХ-да.

Ватандин Чехи дяведин лишанлу вакъияяр

1941 -йисан 22-июнь - Фашистрин Германияди СССР-дал веьгена.

1941-йисан 30-июнь - Государстводин оборонадин Комитет арадал гъана.

1941-йисан 8-август - Советрин Союздин авиацияди сифте яз Берлиндал гъужумна.

1941-йисан 5-август-16-октябрь - Одесса душмандикай хвена.

1941-йисан 30-сентябрь - 5-декабрь - Москвадин патав душмандихъ галаз къызгъин женгер кьиле фена.

1941-йисан 16-ноябрь - Дондал алай Ростов шегъердин патарив немсерин къушунар кукIварна.

1941-йисан 6-декабрь - Калининский, РагъакIндай патан, Кьиблединни РагъакIндай патан фронтрин къушуни Москва, Калинин, Елец шегъеррин кIаник душмандин аксина гъужум хъуьна.

1941-йисан 6-декабрь - 1942-йисан январь - Москвадин кIаник немсерин къушунар кукIварна.

1942-йисан 13-сентябрь - Сталинград душмандикай хуьз эгечIна.

1942-йисан 19-ноябрь - Сталинграддин кIаник советрин къушуни душмандин аксина гъужум хъуьна.

1943-йисан 18-январь - Ленинград душмандин гьалкъадай акъудна.

1943-йисан 2-февраль - Сталинграддин мулкарал гьалкъада тунвай немсерин къушунрин десте тергна.

1943-йисан 6-ноябрь - Киев душмандикай азадна.

1943-йисан 27-январь - Ленинград немсерин гьалкъадай тамамдиз акъудна.

1944-йисан 10-апрель - Одесса азадна.

1944-йисан 9-май - Севастополь азадна.

1944-йисан 31-август - советрин къушунар Румыниядин меркез Бухарестдиз гъахъна.

1944-йисан 16-сентябрь - советрин къушунар Болгариядин меркез Софиядиз гъахъна.

1944-йисан 22-сентябрь - Таллин азадна.

1944-йисан 13-октябрь - Рига азадна.

1944-йисан 20-октябрь - Белград азадна.

1944-йисан 26-декабрь - Будапештдин мулкарал душмандин къушунрин са десте гьалкъада туна.

1945-йисан 17-январь - Варшава азадна.

1945-йисан 25-апрель - Берлин тамамдиз гьалкъада туна.

1945-йисан 2-май - Берлин къачуна.

1945-йисан 8-май - Германия магълуб хъунин актунал къул чIугуна.

1945-йисан 9-май - Прага азадна.

1945-йисан 24-июнь - Москвадин Яру майдандал Гъалибвили парад кьиле хуьвана.

1945-йисан 8-август - Советрин Союзди Япониядиз дяве малумарна.

1945-йисан 2-сентябрь - Япониядин векилри магълуб хъунин актунал къул чIугуна.

Дяведин йисарин телеграммаяр, чарар

Сталиназ телеграмма Москва. Кремль.

Играми Иосиф Виссарионович Сталиназ.

Красная Армиядин Яракълу Къуватар артухаруниз куьмек яз за, ДАССР-дин Къасмухуьруьн райондин Хтунрин хуьруьн Долоресан тIварунихъ галай колхоздин председатель Сулейманов Мигъралиди, зи патай 10 000 манат пул ганва.

Къуй и за гузвай са тIмил пул чи пак тир чил немсерин бандитрикай азад авунин карда Красная Армиядиз куьмек хъурай.

1944-йис, мартдин варз.

Абдулгъанидин куьмек

Агъа СтIалрин Сулейман Стальскийдин тIварунихъ галай колхоздин бухгалтер Шагъмирзоев Абдулгъаниди фронтовикрин хизанриз куьмекдин фондуниз кьилди вичин патай 230 килограмм техил, 2000 манат пул, са жунгав гана ва ада 2 фронтовикдин аялриз парталар гъазурна. И кардин гъакъиндай ада чIехи Сталиналай телеграмма къачуна.

(«Колхоздин пайдах» газет. 1945-йис, январь)

Фронтдай чар

Бутхуьруьн Агъасиеван тIварунихъ галай колхоздин парторганизациядин секретарь Якубова Суьлгъужатаз Красная Армиядин аскер Алексей Гурлиевалай чар хтана. Чарче кхъенва:

«Гуььрметлу С. Якубова! Ваз чи патай красноармейский саламар. За ва вири чи аскерри вуна чаз цийи йис мубарак авунай ва посылка ракъурунай ваз ва куь колхозчийриз гзаф сагърай лугъува. Куьне чи гъакъиндай къайгъу чIугузвайди чаз хъсандиз чизва. Куьн сагърай!»

(«Колхоздин пайдах» газет. 1943-йис, январь)

«КЮРИНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ»

(на лезгинском языке)

Тешкилатчи: Сулейман-Стальский райондин администрация

Кьилдин редактор А. М. Мирзалиева

Редакциядин ва издателдин адрес: 368760, Къасмухур,

СтIал Мусаеван куьче, 3. Телефон: 3-41-65

Печатдин кIвал

Газетдин электронный почта kizvestiya86@mail.ru

Газета зарегистрирована Южным окружным межрегиональным территориальным управлением по делам печати, телерадиовещания и средств массовых коммуникаций, регистрационный номер ПИ №10-4325 от 28.01.2002г.

Редакциядин макъалайрин авторрин фикрар сад тахъун мумкин я. Макъалайрин, абура гъузвай делитрин дъзвилени патахъай жаваб авторри чин гуда. Макъалайриз рецензияр гузавч ва абур элькъена вахъузавч. Чап ийиз вахъудай вахт 15:00. Чап ийиз вахкана 10:30 Газетдин индексар: ИАН - 63323; Зур йисан - 51369 Газет йиса 52 сеферда акъатъава. Гь - И лишандик квай материал гъакъидихъ чапвайбуьр я. 12+ - Икъван яшар хъанвайбуьр кIелрай. Газет ООО «Типография-М» типографияда чанна, 368600, Дербент шегъер, С. Къурбанован куьче, 25. Тираж 1550. Зак. №